

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

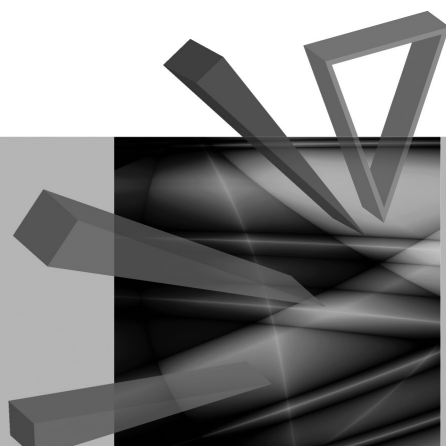
RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

315

Integracja i kryzysy na lokalnych i globalnych rynkach we współczesnym świecie

Tom 1

Redaktorzy naukowi

Jan Rymarczyk

Małgorzata Domiter

Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redakcja wydawnicza: Anna Grzybowska, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: K. Halina Kocur

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-400-4 (tom 1)

ISBN 978-83-7695-327-4 (całość)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Franciszek Adamczuk , Współpraca gospodarcza na pograniczu polsko-czeskim – aspekty przestrzenne i instytucjonalne.....	13
Marzena Adamczyk , Rola Rady Stabilności Finansowej w zapobieganiu kryzysom finansowym.....	24
Eric Ambukita , Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w województwie wielkopolskim	33
Anna Barwińska-Małajowicz , Absolwenci szkół wyższych w kontekście (nie)dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb pracodawców. Analiza porównawcza na przykładzie wybranych regionów w Polsce i Niemczech	43
Zbigniew Bentyn , Kryzys polityczny i jego logistyczne konsekwencje dla międzynarodowej sieci dostaw	54
Zbigniew Binek , Minimalizacja kosztów wprowadzenia euro w Polsce – doświadczenia krajów wchodzących do Unii Europejskiej w 2004 roku oraz rozwiązania własne	64
Joanna Bogolębska , Doświadczenia gospodarki światowej ze stanami globalnych nierównowag płatniczych w kontekście ich kryzysogenności.....	74
Jarosław Brach , Pozycja polskich międzynarodowych drogowych przewoźników ładunków na europejskim rynku drogowego międzynarodowego transportu towarowego – przyczyny sukcesu	85
Magdalena Broszkiewicz , Kreowanie wartości dla akcjonariuszy jako instrument rozwoju i kształtowania atrakcyjności inwestycyjnej współczesnych rynków kapitałowych.....	105
Dominika Brzęczek-Nester , Pozycja konkurencyjna polskiego przetwórstwa przemysłowego w kontekście wyników handlu zagranicznego w latach 2006-2011	115
Katarzyna Brzozowska , Wpływ kryzysu finansowego na otoczenie regulacyjne biznesu we Włoszech	125
Katarzyna Bujan , <i>Cash pooling</i> jako instrument zarządzania płynnością finansową w transnarodowych korporacjach	135
Ignacy H. Chrzanowski , NAFTA jako alternatywna forma integracji gospodarczej. Z perspektywy krajów postkomunistycznych	144
Anna Chrzęściewska , Determinanty rozwoju bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Indiach.....	157
Anna Czech , Kryzysy energetyczne we współczesnym świecie	167
Wioletta Czemiel-Grzybowska , Źródła finansowania małych i średnich przedsiębiorstw w Europie w warunkach kryzysu	175

Katarzyna Czerewacz-Filipowicz , Polityka antykryzysowa Federacji Rosyjskiej na obszarze Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej	184
Małgorzata Czermińska , Swobody rynku wewnętrznego oraz wspólna polityka konkurencji Unii Europejskiej a konkurencyjność przedsiębiorstw...	195
Małgorzata Domiter , Znaczenie globalnych reguł prowadzenia wymiany handlowej ze szczególnym uwzględnieniem KNU dla krajów rozwijających się	208
Jerzy Dudziński , Uwagi o działalności inwestorów finansowych na rynkach towarowych.....	223
Bartosz Fortuński , Czy energetyka światowa integruje się z założeniami polityki energetycznej Unii Europejskiej?.....	234
Elżbieta Golemska , Nowe metody zarządzania logistyką międzynarodową w procesie umiędzynarodawiania polskich przedsiębiorstw	244
Eugeniusz Gostomski , Proces tworzenia unii bankowej w krajach Eurolandu	256
Małgorzata Graćik-Zajackowski , <i>Fair trade</i> : szansa czy zagrożenie dla rozwoju krajów Południa?	267
Tomasz Gutowski , Bezpośrednie inwestycje zagraniczne jako główny sposób inwestowania korporacji transnarodowych w Polsce	277
Marcin Haberla, Sebastian Bobowski , Od uniwersytetu średniowiecznego do uniwersytetu trzeciej generacji	287
Rafał Hryniewiecki , Dyplomacja energetyczna – pomiędzy teorią a praktyką	298
Małgorzata Janicka , Liberalizacja przepływów kapitałowych wobec ewolucji międzynarodowego systemu walutowego	308
Anna H. Jankowiak , Japoński model komunikacji biznesowej a otwarcie japońskiej gospodarki na globalizację	319
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka , Zmiany na lokalnych rynkach pracy województwa podkarpackiego w aspekcie przeobrażeń trójsektorowej struktury zatrudnienia	327
Dorota Jarema , Odpowiedź ASEM na światowy kryzys finansowy	337
Bohdan Jeliński , Fundamentalne konsekwencje kryzysu gospodarki globalnej	346
Ewa Klima, Magdalena Rosińska-Bukowska , Kryzys finansowy 2008 – analiza percepcji kryzysu przez społeczeństwo europejskie	357
Barbara Klimas , Kryzys państwa opiekuńczego i trudności w ograniczaniu społecznych funkcji państwa	368
Artur Klimek , Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych z krajów wschodzących do Polski	378
Karolina Klupś , Przepływy bezpośrednich inwestycji zagranicznych na Ukrainie oraz ukraińskich inwestycji zagranicznych w latach 2004-2013	388
Agnieszka Kłysik-Uryszek , Wpływ kryzysu na aktywność międzynarodową przedsiębiorstw polskich	400
Agnieszka Konopelko , Polityka Unii Europejskiej wobec krajów regionu Kaukazu Południowego w kontekście globalnego kryzysu finansowego ..	410

Radosław Koszewski , Wykorzystanie zbiorów rozmytych w selekcji kandydatów do aliansu	421
Patrycja Krawczyk , Wpływ kryzysu rynków finansowych i bankowych w XXI wieku na ocenę ratingową wybranych państw	429
Anetta Kuna-Marszałek , Budowa powiązań nauki z biznesem – przegląd badań.....	439
Jarosław Kuśpit , Efekty ekonomiczne Europejskiej Polityki Sąsiedztwa Unii Europejskiej wobec państw Europy Wschodniej w okresie kryzysu gospodarczego	450
Aleksandra Kuźmińska-Haberla , Kraj pochodzenia produktu we współczesnej gospodarce.....	459
Małgorzata Stefania Lewandowska, Tomasz Gołębiowski , Innowacyjność a konkurencyjność międzynarodowa polskich przedsiębiorstw przemysłowych. Wyniki badań.....	469
Marek Maciejewski , Wiarygodność kredytowa państw w obliczu kryzysu finansów publicznych	480
Agnieszka Majka , Zróżnicowanie atrakcyjności inwestycyjnej powiatów województwa podkarpackiego.....	493
Dominika Malchar-Michalska , Międzynarodowy handel zbożem w krajach o niskim dochodzie i deficycie żywnościowym w obliczu światowego wzrostu cen żywności w latach 2006-2011	502
Arkadiusz Malkowski , Rola zarządzania strategicznego w budowaniu konkurencyjnego regionu transgranicznego na przykładzie Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013	513
Arkadiusz Malkowski, Agnieszka Malkowska , Creating a competitive region on the example of Pomerania Euroregion	523
Witold Małachowski , Polityka antykryzysowa Niemiec a integracja europejska	533
Jakub Marszałek , Emisja obligacji zamiennych w warunkach światowego kryzysu finansowego	545
Grzegorz Mazur , Nowy kształt powszechnego systemu preferencji celnych Unii Europejskiej	555
Lidia Mesjasz , Doświadczenia historyczne w zakresie niewypłacalności państw – wnioski dla współczesnej polityki gospodarczej.....	566
Joanna Michalczyk , Główne przesłanki bezpieczeństwa żywnościowego Polski i próba jego pomiaru.....	577
Wawrzyniec Michalczyk , Znaczenie wymiany wewnątrzgałęziowej w polskim handlu zagranicznym towarami rolno-spożywczymi	592
Bartosz Michalski , Zaawansowanie technologiczne polskiego eksportu w pierwszej dekadzie XXI wieku	607

Tomasz Michałowski , Kryzys zadłużeniowy w strefie euro a trwałość relacji kursowej euro/frank CFA.....	619
Ewa Mińska-Struzik , Bariery rozwoju eksportu w polskich przedsiębiorstwach wysokiej techniki – wyniki badań własnych	630

Summaries

Franciszek Adameczuk , Economic cooperation in Polish-Czech border – spatial and institutional aspects.....	23
Marzena Adamczyk , The role of Financial Stability Board in preventing financial crises	32
Eric Ambukita , Foreign direct investment in Wielkopolska Voivodeship	42
Anna Barwińska-Małajowicz , High schools graduates in the context of (not) adjusting of educational offer to the employer expectations. Comparative analysis on the example of chosen regions in Poland and Germany	53
Zbigniew Bentyn , The political crisis and its logistic implications for international supply network	63
Zbigniew Binek , Minimizing the costs of introduction of euro in Poland – experience of countries entering the European Union in 2004 and own solutions.....	72
Joanna Bogolebska , The experience of global economy with global imbalances as a crisis-breeding element.....	84
Jarosław Brach , The position of Polish international road freight carriers on the European market of international road freight hauling – reasons behind the success	104
Magdalena Broszkiewicz , Creating value for shareholders as an instrument of growth and development of the investment attractiveness of modern capital markets.....	114
Dominika Brzęczek-Nester , Competitive position of Polish manufacturing in the context of foreign trade performance in the period 2006-2011	124
Katarzyna Brzozowska , The impact of financial crisis on the regulation environment in Italy	134
Katarzyna Bujan , <i>Cash pooling</i> as a tool for liquidity management in transnational corporations	143
Ignacy H. Chrzanowski , NAFTA as an alternative form of economic integration. From the perspective of the post-communist countries.....	156
Anna Chrzęściewska , Determinants of foreign direct investment development in India.....	166
Anna Czech , Energy crises in contemporary world.....	174
Wioletta Czemiel-Grzybowska , Sources of financing small and medium enterprises in Europe during the crisis	183
Katarzyna Czerewacz-Filipowicz , Anti-crisis policy of the Russian Federation in the area of the Eurasian Economic Community	194

Małgorzata Czerwińska , Freedom of the internal market and the common EU competition policy and competitiveness of companies.....	207
Małgorzata Domiter , The importance of global trading rules with special regard to the Most Favoured Nation clause for developing countries.....	222
Jerzy Dudziński , Remarks on financial investors' engagement on commodity markets.....	233
Bartosz Fortuński , Is the global energy integrates with EU energy policy objectives?	243
Elżbieta Golembka , New methods of logistics management in the internationalization of Polish firms.....	255
Eugeniusz Gostomski , The process of creating the banking union in the eurozone	266
Małgorzata Grącik-Zajaczkowski , Fair trade: an opportunity or a threat for the development of the South?	276
Tomasz Gutowski , Foreign direct investments as the main way of transnational corporations' investments in Poland.....	286
Marcin Haberla, Sebastian Bobowski , From the medieval university to the university of the third generation.....	297
Rafał Hryniewiecki , Energy diplomacy – theoretical framework and practical applications	307
Małgorzata Janicka , The liberalization of capital flows in the presence of the evolution of the international monetary system.....	318
Anna H. Jankowiak , Japanese business communication model and the opening of the Japanese economy to the process of globalization	327
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka , Changes on the local labor markets of the Podkarpackie Voivodeship in terms of the transformation of the three-sector structure of employment.....	336
Dorota Jarema , ASEM response to the global financial crisis	345
Bohdan Jeliński , Main consequences of global economy crisis	356
Ewa Klima, Magdalena Rosińska-Bukowska , The crisis of 2008 – analysis of European society's perception of the phenomenon.....	367
Barbara Klimas , Crisis of the welfare state and difficulties in limiting the social functions of the state.....	377
Artur Klimek , Inflows of foreign direct investment from emerging economies to Poland.....	387
Karolina Klupś , Foreign direct investment in Ukraine and the Ukrainian foreign investment flows in the years 2004-2013	399
Agnieszka Kłysik-Uryszek , Impact of economic crisis on Polish outward FDI	409
Agnieszka Konopelko , The European Union policy towards the countries of the South Caucasus region in the context of the global financial crisis.....	420
Radosław Koszewski , The use of fuzzy sets in the selection of candidates to an alliance	428

Patrycja Krawczyk , Impact of the crisis on financial and banking markets in the 21 st century on the rating of selected countries.....	438
Anetta Kuna-Marszałek , Building cooperation between science and business – literature review	449
Jarosław Kuśpit , Economic effects of the European Neighborhood Policy of the European Union towards the countries of Eastern Europe during the economic crisis	458
Aleksandra Kuźmińska-Haberla , Country of origin of a product in the modern economy	468
Małgorzata Stefania Lewandowska, Tomasz Gołębiowski , Innovativeness and international competitiveness of Polish industry. Research outcomes	479
Marek Maciejewski , The reliability of the states in the face of public finance crisis	492
Agnieszka Majka , Diversification of investment attractiveness of counties in the Podkarpackie Voivodeship.....	501
Dominika Malchar-Michalska , International cereal trade in Low-Income Food-Deficit Countries in the context of the world food price surge 2006-2011 ..	512
Arkadiusz Malkowski , Strategic management in building the competitive region on the example of Cross-border Co-operation Operational Programme of the Republic of Poland and the Czech Republic 2007-2013....	522
Arkadiusz Malkowski, Agnieszka Malkowska , Budowa konkurencyjnego regionu na przykładzie Euroregionu Pomerania.....	532
Witold Malachowski , Anti-crisis policy of Germany and European integration	544
Jakub Marszałek , Convertible bonds issuance in the time of world financial crisis	554
Grzegorz Mazur , A new shape of the Generalised System of Preferences of the European Union	565
Lidia Mesjasz , State insolvency – historical experience and lessons for current economic policy.....	576
Joanna Michalczyk , Main determinants of Poland’s food security and an attempt of its measuring	591
Wawrzyniec Michalczyk , The importance of intra-industry exchange in Polish foreign trade in agri-food products	606
Bartosz Michalski , Technological advancement of Polish exports in the first decade of the 21 st century	618
Tomasz Michalowski , Debt crisis in the eurozone and the sustainability of the euro/CFA franc rate.....	629
Ewa Mińska-Struzik , Barriers for exporting activities in Polish high-tech enterprises – own study results	640

Ignacy H. Chrzanowski

Akademia Morska w Szczecinie, Wyższa Szkoła Integracji Europejskiej w Szczecinie

---

NAFTA JAKO ALTERNATYWNA FORMA INTEGRACJI GOSPODARCZEJ. Z PERSPEKTYWY KRAJÓW POSTKOMUNISTYCZNYCH

Streszczenie: Artykuł poświęcony jest analizie stosunków wzajemnych pomiędzy ugrupowaniem NAFTA, obejmującym USA, Kanadę oraz Meksyk, a Unią Europejską. Mimo zasadniczych różnic w formie integracji i jej zasadniczych celach NAFTA i UE mają wiele wspólnych celów oraz stają w obliczu tych samych zagrożeń, jakie niesie ze sobą ekspansja ekonomiczna Azji, zwłaszcza Chin i Indii. NAFTA może stanowić inspirację dla ruchów integracyjnych w byłych republikach ZSRR.

Słowa kluczowe: integracja, NAFTA, Unia Europejska, kooperacja, zagrożenia

1. Wstęp

Kryzys zadłużenia w krajach członkowskich Unii Europejskiej wywołał dyskusję nie tylko nad celowością dalszego jej rozszerzenia, lecz także nad praktycznością organizacji oraz możliwością sprawnego nią zarządzania. Konflikty interesów w ramach Unii mogą stawiać pod znakiem zapytania jej zdolność do samoregulacji i efektywnej pracy unijnych instytucji, zwłaszcza w obliczu pojawiających się wciąż nowych zagrożeń. Ekonomiści, politycy, ale również zwykli ludzie coraz częściej zastanawiają się, czy przyjmowanie nowych członków będzie korzystne dla Unii, czy też stanie się dodatkowym ciężarem.

W tym stanie rzeczy decydenci zarówno w ramach Unii, jak i w krajach aspirujących do członkostwa w tej organizacji coraz częściej zastanawiają się nad alternatywnymi rozwiązaniami. Jednym z nich jest porozumienie o wolnym handlu, którego najbardziej spektakularnym przykładem jest NAFTA (North American Free Trade Agreement). W ciągu blisko dwudziestu lat swego istnienia NAFTA okazała się skutecznym rozwiązaniem, które przyczyniło się nie tylko do wzrostu gospodarczego w krajach członkowskich: USA, Kanadzie i Meksyku, ale także do ogólnego postępu ekonomicznego świata. NAFTA stała się inspiracją dla innych krajów.

Zalety NAFTA w odniesieniu do UE są bezsporne. Kraje członkowskie NAFTA korzystają z dobrodziejstw wolnego handlu bez konieczności dźwigania ciężaru

unijnej biurokracji. Cała administracja tego porozumienia ogranicza się do niewielkich sekretariatów w trzech stolicach państw członkowskich. Koszty zarządzania projektem są nieznaczące.

Artykuł niniejszy poświęcono rozważaniom na temat stosunków wzajemnych między porozumieniem NAFTA a UE, a także celowości przyjęcia podobnych rozwiązań w byłych republikach ZSRR. Treść artykułu nawiązuje do wcześniejszych opracowań autora¹ i uwzględnia najnowsze tendencje w tym zakresie. Jest ona także wynikiem osobistych doświadczeń przeciętnego obywatela kraju członkowskiego NAFTA i UE, który miał okazję odczucia praktycznych skutków funkcjonowania obydwu ugrupowań.

2. Czym jest i jak funkcjonuje NAFTA?

Pisząc swą sławną już książkę o amerykańskim wyzwaniu², J.J. Servan-Schreiber nie przypuszczał, iż rzeczywistość potwierdzi jego przewidywania, tyle tylko, że spełnią się one ... w odwrotnym kierunku. Dzisiaj, niemal pół wieku później, *le défi* jest wciąż obecne, ale nie jest już nim zagrożenie Europy dominacją amerykańską, lecz odwrotnie. Europejski model integracji ma niewątpliwą wpływ na amerykańską politykę, nie tylko zresztą gospodarczą.

Podążając za myślą sławnego Francuza, można powiedzieć, że w drugiej dekadzie obecnego stulecia pojawiło się trzecie zagrożenie, którego obiektem są zarówno NAFTA, jak i UE jednocześnie. Zagrożeniem tym są nowe potęgi gospodarcze w Azji. Nie powinien więc nikogo dziwić fakt, że prezydent Obama powołał specjalną komisję, której naczelnym zadaniem jest wypracowanie ram dla wspólnej polityki wobec tych zagrożeń. I jakkolwiek fakt ten uszedł uwadze wielu obserwatorów sfery gospodarczej i politycznej, nie można wykluczyć, że w ciągu kilku najbliższych lat, a może nawet miesięcy, może dojść do zbliżenia pomiędzy NAFTA i UE.

Utworzenie NAFTA, czyli North American Free Trade Agreement, było, jak powszechnie wiadomo, efektem reakcji USA na powstanie Unii Europejskiej, liczącej obecnie 27 państw członkowskich, i perspektywy dalszego jej rozszerzenia. Jeśli powstanie Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG) było postrzegane po drugiej stronie Atlantyku jako próba konsolidacji różniących się struktur gospodarczych państw Europy Zachodniej, to rozszerzenie UE w 2004 i 2007 roku stanowiło już istotne wyzwanie dla amerykańskiej hegemonii gospodarczej i politycznej. UE przestała być kłopotliwym nastolatkiem, a stała się poważnym konkurentem, który może przysparzać kłopotów amerykańskim interesom ekonomicznym.

Byłoby jednak błędem stwierdzenie, że obydwie bloki gospodarcze skazane są na nieuniknioną i wrogą konfrontację. Dla każdego z nich konfrontacja taka mogłaby

---

¹ Zob. np.: I. Chrzanowski, *NAFTA – nowe wyzwanie amerykańskie?* „Economicus”, Szczecin-Montreal 2005, oraz tegoż autora: *NAFTA and the EU. Are the two on a collision course?* „Folia Economica Stetinesia” 2011, no.10/18.

² J.J. Servan-Schreiber: *Le défi américain*, Denoël, Paris 1968.

okazać się zgubna na dalszą metę. Istnieje wiele przesłanek przemawiających za tym, że pokojowe współistnienie obu ugrupowań, jeśli już nie jakieś bliższe formy zinstytucjonalizowanej współpracy, byłyby o wiele bardziej pożądane. Zdają sobie z tego sprawę w coraz większym stopniu politycy, ekonomiści i ludzie businessu, ale także i zwykli ludzie po obydwu stronach Atlantyku.

Sprawy integracji europejskiej znane są w Polsce niemal wszystkim. NAFTA jest mniej znana i dlatego celowa jest jej krótka charakterystyka.

Porozumienie NAFTA nie ma tych samych celów co UE, której ostatecznym przeznaczeniem jest stworzenie jednolitego organizmu gospodarczego. NAFTA jest, i prawdopodobnie na długo pozostanie, wyłącznie strefą wolnego handlu. Celem NAFTA, obecnie niemal już całkowicie osiągniętym, była eliminacja taryf i innych przeszkód w handlu między krajami członkowskimi USA, Kanadą i Meksykiem. Dwadzieścia lat istnienia NAFTA przyniosło w efekcie ogromny wzrost wzajemnych obrotów i przyczyniło się do wzrostu dobrobytu obywateli.

Powody tak istotnej różnicy w celach NAFTA i UE są zróżnicowane, ale *asymetria* NAFTA należy niewątpliwie do najważniejszych. O ile w strukturze UE wyróżnić można kraje o różnej wielkości potencjału gospodarczego i różnym stopniu rozwoju, zwłaszcza po jej rozszerzeniu w 2004 i 2007 roku, te różnice nie są w żadnej mierze porównywalne z tymi, jakie istnieją między USA a Meksykiem. Nawet Kanada, kraj o większej powierzchni niż USA, posiada zaledwie 1/10 amerykańskiego potencjału gospodarczego i liczy dziesięciokrotnie mniej ludności.

Gwoli ścisłości należy zaznaczyć, że NAFTA nie była pierwszym porozumieniem wolnego handlu na kontynencie północnoamerykańskim. Takim układem była CUFTA, czyli Canada-United States Free Trade Agreement, powołana do życia w roku 1988. Niezwykle pozytywne dla handlu, a co za tym idzie – i dla całej gospodarki, wyniki CUFTA stały się impulsem do jej rozszerzenia poprzez włączenie Meksyku.

NAFTA została powołana do życia z dniem 1 stycznia 1994 r., po długich negocjacjach i podpisaniu porozumienia w tej sprawie, co nastąpiło w dniu 17 grudnia 1992 roku. Liczący kilkaset stron dokument zawiera szczegółową listę kwestii stanowiących przedmiot trójstronnej wymiany handlowej pomiędzy USA, Kanadą i Meksykiem³. W niniejszym artykule nie będziemy omawiać szczegółowych postanowień stanowiących treść porozumienia. Jego oficjalny tekst można uzyskać ze źródeł rządowych lub z Internetu⁴. Każdy obywatel kraju członkowskiego ma prawo zwrócić się w tej sprawie do odpowiedniego urzędu federalnego.

Porozumienie NAFTA składa się z ośmiu następujących części:

- *Część pierwsza*: Postanowienia ogólne
- *Część druga*: Handel towarami

---

³ Warto wspomnieć, że oficjalna nazwa Meksyku brzmi: „Los Estados Unidos Mexicanos”, czyli „Stany Zjednoczone Meksyku”. Jest ona rzadko używana z uwagi na podobnie brzmiącą oficjalną nazwę USA.

⁴ www.international.gc.ca/trade-agreements-accords-commerciaux/agr-acc/nafta/alena.

- *Część trzecia:* Bariery techniczne w handlu
- *Część czwarta:* Zakupy rządowe
- *Część piąta:* Inwestycje, usługi i kwestie pokrewne
- *Część szósta:* Własność intelektualna
- *Część siódma:* Postanowienia administracyjne i instytucjonalne
- *Część ósma:* Inne postanowienia

Każda z części porozumienia zawiera liczne rozdziały i artykuły szczegółowo regulujące poszczególne kwestie składające się na jego treść.

Ton całemu porozumieniu nadaje jego preambuła, która stwierdza m.in., że rządy w krajach członkowskich zdecydowane są zacieśniać więzy przyjaźni między swoimi narodami, przyczyniać się do harmonijnego rozwoju handlu światowego i gospodarczej współpracy międzynarodowej. Dokument dostarcza przykładów konkretnych narzędzi, za pomocą których cele te zostaną osiągnięte. Nacisk został położony na kwestię innowacyjności, a także dążenie do tworzenia nowych miejsc pracy.

Nie należy zapominać, że NAFTA jest przede wszystkim strefą wolnego handlu, nie pretenduje do tego, aby stać się czymś w rodzaju UE czy nawet ASEAN. Wśród celów, jakie stawia sobie NAFTA, nie figuruje ani wspólna polityka monetarna, ani imigracyjna. Nie ma też dążenia, nawet w odległej perspektywie czasu, do utworzenia wspólnego rynku towarowego czy rynku pracy. Celem NAFTA jest, i długo chyba jeszcze pozostanie, wolny handel między członkami ugrupowania. NAFTA jest jednak tak samo ważna dla UE, jak ta ostatnia jest ważna dla NAFTA.

Zasadniczą przyczyną takiej współzależności jest potęga ekonomiczna obydwu ugrupowań. Łączny udział UE i NAFTA w światowym produkcie globalnym przekroczył w 2010 roku 53%. Same USA wytwarzają niemal ¼ światowego PKB. NAFTA jest najpotężniejszym blokiem gospodarczym świata. Tabela 1 obrazuje udział obydwu organizacji w gospodarce światowej.

Tabela 1. PKB w cenach bieżących; Unia Europejska i NAFTA

Kraj	PKB w milionach dolarów USA (ceny bieżące)	%
ŚWIAT	61 963 429	100,0
Unia Europejska (27 państw)	16 106 896	26,0
NAFTA, w tym:	17 191 890	27,7
USA	14 624 184	23,6
Kanada	1 563 664	2,5
Meksyk	1 004 042	1,6

Źródło: zestawiono na podstawie danych Sekretariatu Międzynarodowego Funduszu Walutowego.

Potęga NAFTA to przede wszystkim rozmiary gospodarki amerykańskiej. Poniższe liczby wskazują na dysproporcje pomiędzy rozmiarami gospodarki USA i krajami członkowskimi UE. Podają one liczbę dolarów amerykańskich przypadających na każdy dolar wytworzony przez gospodarki wybranych krajów UE:

- Niemcy – 4,4;
- Francja – 5,7;
- Zjednoczone Królestwo – 6,5;
- Włochy – 7,2.

Łącznie wymienione wyżej kraje członkowskie UE posiadają PKB w wysokości 10 156,6 mld dolarów USA. Stanowi to mniej niż 70% amerykańskiego PKB.

3. Czy konfrontacja pomiędzy UE i NAFTA jest nieunikniona?

W sytuacji, kiedy obydwa bloki gospodarcze reprezentują ponad połowę światowego produktu globalnego, jest rzeczą naturalną, że istnieje między nimi sprzeczność interesów. Są tacy, którzy uważają, że jest to nie tylko ostra konkurencja, ale wręcz otwarta wrogość⁵. Obydwe strony oskarżają się wzajemnie o stosowanie protekcjonizmu, nieuczciwych praktyk handlowych oraz podejmowanie prób zamykania swoich rynków dla towarów pochodzących z przeciwnego bloku gospodarczego. Przed kilku laty głośna była sprawa zakazu importu na terytorium UE kanadyjskich produktów pochodzących z fok zabijanych w brutalny sposób na północnych obszarach Kanady. USA oburzone były zakazem importu na terytorium UE amerykańskich produktów rolnych genetycznie modyfikowanych, UE zaś ostro krytykowała praktyki amerykańskich korporacji polegające na ograniczaniu konkurencji. W przypadku Microsoft doszło nawet do sądowego nakazu odszkodowania nałożonego na firmę, której praktyki doprowadziły do znacznych strat konsumentów europejskich.

Kontrowersje między NAFTA a UE pogłębiły się wraz w wybuchem w 2008 roku obecnego kryzysu finansowego, który dotknął praktycznie większość krajów. W Europie uważa się, że kryzys ten jest całkowicie „Made in America”, natomiast na kontynencie północnoamerykańskim panuje przekonanie, że trudności spowodowane są głównie kryzysem długu suwerennego, zwłaszcza w Grecji, i niemożnością rozwiązywania problemów w ramach nadmiernie zbiurokratyzowanej UE, która z racji swoich rozmiarów i nieuniknionego konfliktu interesów między poszczególnymi państwami członkowskimi ma niewielkie szanse na wyjście z obecnego impasu. Odmowa przez niektóre kraje UE uczestnictwa w wojnie w Iraku i interwencji w Afganistanie nie została dobrze przyjęta przez amerykańską opinię publiczną, co niewątpliwie przyczyniło się do pogłębienia klimatu nieufności między społeczeństwami w obydwu grupowaniach.

Nie należy także zapominać, że NAFTA, a wcześniej CUFTA, zostały utworzone w reakcji na rosnącą siłę integracji europejskiej. Początkowo inicjatywy integra-

---

⁵ Ostatnie rozszerzenie UE było bacznie obserwowane i komentowane w Ameryce Północnej. Zob. np.: A. Chanona, *A Comparative Perspective between the European Union and NAFTA*, The J. Monnet Chair, University of Miami, Florida, August 2003, s. 3 i nast. Interesujące opinie na temat europejskiej integracji można znaleźć w: A. Moravesick, *Negotiating the Single Act*, [w:] *The New European Community*, eds. R.O.Keohane i S.Hoffman, Westview Press, Boulder 1993, i innych opracowaniach.

cyjne były widziane przychylnym okiem w Ameryce, głównie jako niezbędny warunek powstrzymania dalszej ekspansji ZSRR w Europie. W miarę jednak tego, jak integracja europejska rosła w siłę i znaczenie, zdano sobie sprawę zarówno w Waszyngtonie, jak i Ottawie, że współpraca gospodarcza jest niezbędnym warunkiem dalszego rozwoju zarówno USA, jak i Kanady, a włączenie Meksyku do strefy wolnego handlu Ameryki Północnej przypieczętowało los procesów integracyjnych na kontynencie północnoamerykańskim. Mimo że podstawowy cel NAFTA, jakim była eliminacja taryf, został właściwie osiągnięty, korzyści zaś z wolnego handlu są bezsporne, całkiem poważna część społeczeństwa zarówno w USA, jak i w Kanadzie ma co do tego poważne wątpliwości.

Nowy wymiar integracji na Półkuli Zachodniej nadaje perspektywa utworzenia FTAA, czyli Porozumienia Wolnego Handlu Ameryk (Free Trade Agreement of the Americas). Chwilowo perspektywa rozszerzenia NAFTA na Amerykę Środkową i Południową nie wydaje się bardzo prawdopodobna, nie jest ona jednak całkowicie wykluczona. Pozostaje sprawą otwartą na tym etapie, jaką formę przyjąłoby FTAA. Możliwe jest, że wykraczałoby jednak poza ramy zwykłej strefy wolnego handlu. W teorii międzynarodowych stosunków gospodarczych panuje dość zgodne przekonanie, że porozumienie wolnego handlu przekształca się wcześniej czy później w jedną z wyższych form integracji ekonomicznej.

Obserwujemy jednak współcześnie coraz wyraźniejszy trend przesuwania się punktu ciężkości na gospodarczej mapie świata w kierunku nowych obszarów, a zwłaszcza krajów tzw. BRICS⁶.

Na arenie europejskiej należy również oczekiwać zmian. Ekspansja UE na wschód w kierunku byłych republik radzieckich, która wydaje się na razie mało prawdopodobna⁷, mogłaby uczynić z UE niekwestionowaną potęgę gospodarczą liczącą ponad pół miliarda ludności i wytwarzającą ponad jedną czwartą światowego PKB. Perspektywa taka jest poważnie brana pod uwagę na kontynencie północnoamerykańskim i obserwowana z dużą uwagą.

NAFTA mogłoby odpowiedzieć na kolejne rozszerzenie UE w dwojaki sposób. Pierwszym byłoby rozszerzenie w kierunku południowym, o ile udałoby się przezwyciężyć niebagatelne trudności z powstaniem FTAA. Drugim rozwiązaniem byłoby zacieśnienie więzów w ramach samego porozumienia NAFTA i uczynienie z niej czegoś na wzór UE czy nawet ASEAN.

Żadna z tych opcji nie wydaje się możliwa w najbliższej perspektywie. Rozszerzenie NAFTA w kierunku południowym i stworzenie jakiejś formy integracji obu

---

⁶ Brazylia, Rosja, Indie, Chiny i Afryka Południowa. Kraje te odgrywają coraz większą rolę w gospodarce światowej i coraz dobitniej domagają się zmian w istniejącym układzie sił. Jednym z postulatów jest reforma systemu walutowego.

⁷ Istnieje wiele przesłanek ku temu, że Rosja dążyć będzie do stworzenia przeciwwagi dla UE, budując własną wersję integracji gospodarczej. Jednym z wariantów mogłaby być bardziej funkcjonalna forma Wspólnoty Niepodległych Państw. Istnieje już unia celna między Rosją, Białorusią i Kazachstanem, która może zostać rozszerzona na inne byłe republiki ZSRR, takie jak np. Kirgistan czy Tadżykistan.

Ameryk⁸ wymagałoby głębokich zmian w polityce USA wobec Ameryki Łacińskiej i zmiany stosunku teźże do hegemonu Półkuli Zachodniej, powszechnie uważanego za jedną z przyczyn zacofania gospodarczego Ameryki Łacińskiej. I nie chodzi tylko o Kubę, którą USA bojkotują od przeszło pół wieku, ale o niemal wszystkie kraje latynoamerykańskie, w których powszechnie jest negatywne nastawienie do USA. Zmiana takiego nastawienia wymagać będzie bardzo długiego czasu.

Bardziej prawdopodobne wydaje się, że USA szukać będą pośrednich rozwiązań w postaci porozumień bilateralnych podobnych do tych, jakie stosowano wobec Brazylii, kraju o jednej z najszybciej rozwijających się obecnie gospodarek świata.

Ekspansja NAFTA napotyka jeszcze jedną przeszkodę, jaką stanowi odległość, która pociąga za sobą wysokie koszty transportu. Jednym z powodów sukcesu NAFTA była bliskość rynków Kanada/USA i Meksyk/USA. W tym ostatnim przypadku NAFTA stała się znakomitą okazją dla firm amerykańskich do outsourcingu do Meksyku i skorzystania z niskich kosztów robocizny w ramach schematu „maquiladoras”⁹.

Takie kraje jak Brazylia, Argentyna bądź Chile znajdują się w bardziej niekorzystnej sytuacji, jeśli chodzi o eksport do USA, w porównaniu z firmami meksykańskimi czy kanadyjskimi, z uwagi na czynnik transportu.

Koszty transportu wpływać będą w niekorzystny sposób na panamerykańskie ruchy integracyjne, podobnie jak to ma miejsce w kwestii dalszego postępu globalizacji¹⁰. Globalizacja, zdaniem wielu badaczy¹¹, była możliwa głównie dzięki znacznej obniżce kosztów transportu w wyniku postępu w transporcie morskim. Są jednak również i tacy, którzy uważają, że czynniki pozatransportowe przyczyniły się do spektakularnego postępu globalizacji w drugiej połowie XIX wieku.

Gdyby udało się stworzyć FTAA, musiałaby to być forma integracji przypominająca wczesny etap rozwoju UE, EFTA czy nawet niesławnego dziś RWPG. Niezależnie jednak od tego, czy taka opcja stanie się możliwa, nie ulega wątpliwości, że usunięcie barier w handlu między krajami latynoamerykańskimi musiałoby być warunkiem wstępnym dla postępu ruchów integracyjnych na tym obszarze. Byłoby to jednocześnie korzystne dla dalszego rozwoju gospodarczego tych krajów.

Przekształcenie NAFTA w strukturę będącą podobieństwem UE również nie wydaje się możliwe. UE została utworzona m.in. dlatego, że kraje członkowskie zgo-

---

⁸ Negocjacje w sprawie FTAA utknęły w martwym punkcie, m.in. z powodu sprzeczności w ramach Rundy Doha w zakresie cel nakładanych na towary pochodzenia rolnego.

⁹ Są to meksykańskie fabryki używające amerykańskich komponentów do montażu wyrobów eksportowanych do USA. W początkowej fazie rozwoju NAFTA eksport pochodzący z *maquiladoras* rósł w bardzo szybkim tempie. W ostatnich latach wszelako eksport spoza sektora *maquiladoras* rósł jednak szybciej. Zob. G.C. Hauber i J.J. Schott, *NAFTA Revisited*, Institute for International Economics, Washington D.C. 2005, s.5 i nast.

¹⁰ Zob. np.: I. Chrzanowski, *Globalization and the transport industry. Is the globalization reversible?*, [w:] H. Salmonowicz (red.). *Porty i żegluga morska na rynku transportowym Unii Europejskiej*, Wyd. Zespół, Szczecin 2011, s. 69 i dalsze.

¹¹ Zob. np: D. Hummels, *Transportation Costs and International Trade in the Second Era of Globalization*, “Journal of Economic Perspective” 2007, vol. 21, no. 3, s. 131-154.

dziły się na częściowe ograniczenie swojej suwerenności na rzecz powstania ciała ponadnarodowego. Taka opcja nie wydaje się możliwa ani w USA, ani w Kanadzie i Meksyku, nie wspominając już innych krajów Ameryki Łacińskiej, w których poczucie dumy narodowej i samodzielności politycznej jest niezwykle mocno rozwinięte.

NAFTA nie ma jednak innego wyboru, niż iść naprzód pod groźbą utraty swej dominującej w świecie pozycji na rzecz nie tylko UE, ale przede wszystkim nowych potęg azjatyckich, takich jak Chiny i Indie. I jakkolwiek potencjał gospodarczy Chin stanowi obecnie niewiele ponad 1/3 PKB USA, ulega on podwojeniu co 7-8 lat. Na podwojenie tego potencjału w USA potrzebne byłyby całe dziesięciolecia.

Wracając do pytania postawionego w tytule niniejszego fragmentu artykułu, można wyrazić opinię, iż jakkolwiek kontrowersje pomiędzy NAFTA a UE nie muszą koniecznie przekształcić się w otwartą wrogość, obydwa bloki gospodarcze pozostaną wobec siebie w ostrej konkurencji. Dziedzinami, w których konkurencja ta będzie szczególnie natężona, wydają się rolnictwo, energetyka, technologia informacyjna oraz transport lotniczy.

4. NAFTA versus UE; jaki byłby rachunek strat i zysków?

Konfrontacja między NAFTA i UE zaszkodziłaby obydwóm. Wiadomo, że stosowanie taryf przynosi tylko chwilowe efekty, zwłaszcza w krajach odczuwających trudności płatnicze. W dalszej perspektywie powoduje to powstawanie znacznych strat, gdyż szkodzi wymianie handlowej. To samo dotyczy pozataryfowych barier handlowych. Dlatego należy poszukiwać wszelkich innych rozwiązań celem uniknięcia takiej ostateczności. Stawka jest bowiem zbyt wysoka.

Zarówno NAFTA, jak i większość krajów członkowskich UE cierpią z powodu tego samego handicapu, jakim są wysokie koszty robocizny, w porównaniu choćby z krajami należącymi do grupy BRICS. CUFTA musiała rozwinąć się w kierunku południowym i objąć Meksyk dokładnie z tych samych powodów, dla których UE potrzebuje rozszerzenia na wschód i południowy wschód, aby wchłonąć pojemne rynki na tych obszarach. Jednocześnie firmy zachodnioeuropejskie mogłyby wykorzystać niższe koszty robocizny i stworzyć nowe bodźce dla dalszego wzrostu.

Istnieje jednak istotna różnica w tym zakresie pomiędzy obydwoma ugrupowaniami gospodarczymi. Jest nią kwestia konwergencji wewnątrz każdego z nich. Różnice między poziomem rozwoju „starych” i nowych członków UE, jakkolwiek na razie znaczne, będą się stopniowo zacierały. Dystans pomiędzy Meksykiem a USA i Kanadą pozostanie znaczny, i to jeszcze przez długi czas¹². NAFTA potrzebować będzie rozszerzenia. Pytanie tylko, w jakim kierunku.

---

¹² Polska, Republika Czeska, Węgry, nie mówiąc już o Słowenii, mają PKB na mieszkańca stanowiący ponad połowę średniej europejskiej. Meksyk ma zaledwie 1/5 amerykańskiego czy kanadyjskiego wskaźnika zamożności.

Jedną z możliwych opcji mogłoby być porozumienie wolnego handlu między NAFTA i UE – albo bilateralne, albo multilateralne. Może się to wydawać mało prawdopodobne i nieracjonalne, głównie z uwagi na dystans dzielący obydwu ugrupowania. Nie należy jednak zapominać, że zarówno USA, jak i Kanada mają zawarte porozumienia wolnego handlu z krajami leżącymi na innych kontynentach¹³. Kwestią otwartą pozostaje to, czy bliższe związki gospodarcze pomiędzy NAFTA i UE miałyby być zawierane *en bloc*, czy też pomiędzy poszczególnymi krajami z osobna.

Kilka lat temu ówczesny premier prowincji Quebec Jean Charest prowadził intensywny lobbing na rzecz zawarcia układu o wolnym handlu między tą prowincją a UE. Z uwagi na podział kompetencji między Quebec a Ottawą inicjatywa ta nie spotkała się z przychylnym nastawieniem rządu federalnego. Na dodatek większość przedsiębiorstw kanadyjskich upatruje w USA swojego naturalnego partnera i obawia się nieznanego im raczej rynku europejskiego. Na ten stan rzeczy składają się różne przyczyny: historyczne, kulturowe, polityczne, strategiczne, nie mówiąc już o kwestiach czysto ekonomicznych.

To nastawienie może jednak ulec zmianie, gdyż większość Kanadyjczyków w coraz większym stopniu uświadamia sobie swoją bezsilność wobec giganta z południa. Nie mając partnera do walki z wszechmocą amerykańskich przedsiębiorstw, inaczej niż to wygląda w Europie, firmy kanadyjskie nie mają innego wyjścia, jak współpracować z amerykańskimi partnerami. Jest to swoisty *marriage de raison*.

NAFTA jest zupełnie inną formą integracji niż UE. Zasadnicze różnice pomiędzy obydwooma tymi ugrupowaniami przedstawiono w tab. 2.

NAFTA mogłaby wiele zyskać, wykorzystując unijne doświadczenia w dziedzinie rozwoju regionalnego czy polityki społecznej. Rozwiązania w tych sferach nie są

Tabela 2. Elementy polityki rozwoju w ramach UE i NAFTA

Elementy polityki	Unia Europejska	NAFTA
Ograniczenie interwencji państwa	<ul style="list-style-type: none"> – liberalizacja handlu i inwestycji – wspólna waluta – polityka konkurencji – mobilność siły roboczej 	<ul style="list-style-type: none"> – liberalizacja handlu i inwestycji – brak – pewne elementy, ale nie wiążące – restrykcje wizowe dla profesjonalistów
Zwiększona interwencja państwa	<ul style="list-style-type: none"> – fundusze rozwoju – pomoc dla sektora rolnego – standardy społeczne i środowiskowe – oficjalne kanały dla polityki włączenia (<i>inclusion</i>) na szczeblu regionalnym 	<ul style="list-style-type: none"> – brak – brak – słabe porozumienia równoległe – brak

Źródło: zestawiono na podstawie: S. Anderson, J. Cavanaugh, *Lessons of European Integration for the Americas*, Institute for the Policy Studies, Washington D.C. 2004, s. 4.

¹³ Np. z Chile i Izraelem.

jednak obecne w porozumieniu NAFTA, które coraz częściej staje się obiektem ataków ze strony aktywistów antyglobalizacji. Protesty te przekształcają się niejednokrotnie w gwałtowne starcia z siłami porządkowymi, jak np. w czasie spotkań grupy G-20 czy APEC. Coraz liczniejsze są również głosy domagające się likwidacji porozumienia.

NAFTA, która jest, jak już wielokrotnie podkreślano, jedynie porozumieniem wolnego handlu, najwyraźniej osiągnęła już granice swojego rozwoju. Nie można negować jej ogromnego wpływu na gospodarczy rozwój krajów partnerskich poprzez eliminację taryf i innych ograniczeń w handlu. W przeciwieństwie do UE, która wyraźnie dąży do utworzenia jednolitego organizmu ekonomicznego i politycznego, NAFTA jak gdyby stanęła w miejscu. Najbliższa przyszłość pokaże, jak wpłynę to na jej postać.

Wspomniano już wcześniej, iż USA coraz bardziej zwracają się w stronę UE, przełamując tradycyjną niechęć i uprzedzenia. Powód jest prosty. Jest nim zagrożenie ze strony Azji. W interesie USA nie leży bynajmniej Europa słaba czy wewnętrznie skłócona, lecz przeciwnie, skonsolidowana i silna. Może się to wydawać sprzeczne z duchem rywalizacji między NAFTA i UE. W istocie rzeczy jednak jest inaczej¹⁴.

5. NAFTA a Polska

Esej ten byłby niepełny, gdyby pominąć sprawę stosunków wzajemnych między NAFTA i Polską. Jakkolwiek zagadnienie to może się wydawać marginalne, istnieją przesłanki, że jest inaczej. Sa one następujące:

- Kraje NAFTA, a zwłaszcza USA i Kanada, należą do liderów w technologii i innowacyjności, których Polska pilnie potrzebuje, szczególnie w sektorze górnictwym i energetycznym.
- Obydwa te kraje mają liczną Polonię, bardzo przywiązaną do kraju pochodzenia. Polacy w Ameryce i Kanadzie są bardzo zaangażowani w akcje na rzecz Polski. Reprezentując wiele zawodów i specjalności, mogliby odegrać znaczną rolę w procesie modernizacji Polski.
- Polski system edukacyjny, zwłaszcza w zakresie szkolnictwa wyższego, przechodzi obecnie kryzys, który mógłby zostać złagodzony większym udziałem północnoamerykańskich instytucji naukowo-badawczych w procesie reform, jakie podejmowane są w tym zakresie.
- Chociaż rynek północnoamerykański nie należy do najłatwiejszych, jeśli chodzi o polskie towary, można by sprzedawać ich więcej w sklepach amerykańskich

---

¹⁴ Były prezydent Meksyku Vincente Fox wyszedł z interesującą propozycją tzw. NAFTA Plus. Zreformowane NAFTA miałyby zawierać następujące nowe elementy: 1) sprawa siły roboczej i ochrony środowiska, 2) wzmocnienie strategii rozwoju dla obszarów zaniedbanych, 3) rozbudowa instytucjonalnego komponentu NAFTA, 4) włączenie do porozumienia zagadnień znajdujących się dotychczas poza tekstem układu NAFTA. Zob. A.Chanona, wyd. cyt., s. 8.

niż odwrotnie. Lepsza promocja polskich wyrobów na tym rynku mogłaby poważnie zwiększyć ich eksport.

Oczywiście nie można zapominać o tym, że jako członek UE Polska ma poniekąd związane ręce, jeśli idzie o kontakty gospodarcze z krajami NAFTA, Istnieją jednak różne formy współpracy bilateralnej polsko-amerykańskiej czy polsko-kanadyjskiej, które pozwoliłyby na zintensyfikowanie stosunków gospodarczych z tym obszarem.

6. Czy NAFTA mogłaby stanowić model dla byłych republik ZSRR?

Białoruś, Kazachstan i Rosja ustanowiły unię celną, która zaczęła funkcjonować z dniem 1 stycznia 2010 roku. Należy oczekiwać, że kraje te dążyć będą do przekształcenia unii celnej w jakąś ściślejszą formę integracji. Kraje te miały wprowadzić wspólny obszar gospodarczy¹⁵. Szereg byłych republik radzieckich wyraziło zainteresowanie przyłączeniem się do tego obszaru. I tak rząd Tadżykistanu wyraził chęć przystąpienia do tego ugrupowania z chwilą, kiedy stanie się ono rzeczywistością. Natomiast ukraiński prezydent Wiktor Janukowycz oświadczył, że konstytucja Ukrainy w swej obecnej postaci nie pozwala na taki krok¹⁶. Na szczycie atomowym w Waszyngtonie w kwietniu 2010 r. Janukowycz oświadczył, że Ukraina nie dołączy do unii celnej z uwagi na ewentualną umowę stowarzyszeniową z UE. Przewodniczący Komisji Europejskiej José Manuel Barroso stwierdził, iż wejście Ukrainy do unii celnej pod patronatem Federacji Rosyjskiej przekreśliłoby ukraińskie szanse na zawarcie umowy stowarzyszeniowej z Unią Europejską¹⁷. Wiele przemawia za tym, że Ukraina chce kontynuować dialog z UE i zawrzeć układ stowarzyszeniowy. W maju 2011 r. Janukowycz stwierdził, że jego kraj „poszukuje mechanizmów współpracy, które pozwoliłyby nam współpracować z unią celną w takim zakresie, na jaki pozwala prawo ukraińskie oraz nasze zobowiązania względem organizacji międzynarodowych takich jak WTO”¹⁸. Ostatnie wybory na Ukrainie wygrane przez partię Janukowycza ocenione zostały przez zagranicznych obserwatorów i opozycję ukraińską jako nie w pełni zgodne z prawem, co nie sprzyja negocjacjom z UE.

Związek celny trzech państw wspomnianych wcześniej jest uważany powszechnie za pierwszy krok na drodze do stworzenia szerszego aliansu wzorowanego na UE.

Trzy kraje tworzące unię celną zajmują całkowitą powierzchnię ponad 20 milionów km², zamieszkaną przez 167 milionów ludzi. Łączny PKB tych państw, zgodnie z szacunkami MFW, wynosił w 2010 r. około 2,4 biliona USD, co dawało 8306 USD

¹⁵ Zob. np. „The Journal of Turkish Weekly”, 5 grudnia 2009.

¹⁶ The Voice of Russia, 26 listopada 2010. Patrz również: Yanukovich, *Ukraine's Constitution does not allow entry into Customs Union*, „Kyiv Post”, 21 marca 2012.

¹⁷ Yanukovich drives Ukraine towards EU as Russian Natural Gas Agreement Looms, „Bloomberg.com.”, 25 maja 2011.

¹⁸ Tamże.

per capita. Perspektywa przyłączenia do unii celnej dalszych krajów regionu stworzyłaby z niej znaczącego partnera ekonomicznego, zwłaszcza w sektorze energetycznym.

Pozostaje sprawą otwartą, jaką formę przybrałby dalszy proces integracji na obszarze byłego ZSRR. Obecna unia celna jest, według teorii integracji ekonomicznej¹⁹, wyższą formą współpracy gospodarczej niż strefa wolnego handlu, jaką jest NAFTA.

Kraje tworzące wspomnianą unię celną mogłyby jednak skorzystać z doświadczeń NAFTA w wielu dziedzinach, takich jak sam handel, ale także transport, imigracja, ochrona środowiska, ochrona własności intelektualnej itp.

Zarówno NAFTA, jak i unia celna posiadają wiele wspólnych cech: rozległy obszar i znaczne odległości przewozu, które nie pozostają bez wpływu na koszty transportu. Wszelako NAFTA liczy dwa razy więcej ludności niż kraje unii celnej, co czyni z niej znacznie większy rynek zbytu – wewnątrznie, jak i z punktu widzenia handlu międzynarodowego.

Zalety NAFTA nie kończą się na możliwości skorzystania z doświadczeń tego porozumienia. Okazało się ono skutecznym narzędziem wzrostu wymiany handlowej, a co za tym idzie, wzrostu gospodarczego w ogóle. Faktem jest, że nie rozwiązało wielu problemów. Część z nich świadomie pozostawiono poza uregulowaniami traktatowymi. Inne wynikają z rozbieżności interesów narodowych państw tworzących ugrupowanie. Większość analityków i obserwatorów jest jednak zgodna, że porozumienie to przyczyniło się do postępu ekonomicznego w Ameryce Północnej.

7. Podsumowanie

NAFTA stanowi największy blok gospodarczy świata i z tej choćby przyczyny stanowi konkurencję dla UE. Konfrontacja czy rywalizacja pomiędzy NAFTA i UE nie musi bynajmniej być gwałtowna ani nadmiernie szkodliwa dla każdej ze stron. Obydwa ugrupowania mogłyby zbyt wiele stracić na takiej konfrontacji.

Istnieją jednak poważne przeszkody, aby stosunki wzajemne między NAFTA i UE przebiegały bez większych zakłóceń. W licznych bowiem sferach interesy krajów członkowskich NAFTA i UE są rozbieżne. Usunięcie tych rozbieżności wymagać będzie dużo dobrej woli z obu stron.

Może się wydawać zaskakujący fakt, że kompromis jest łatwiejszy, niż wygląda to na pierwszy rzut oka. Jego ułatwienie jest wynikiem zagrożenia ze strony tzw. gospodarek wschodzących, zwłaszcza zaś obydwu gigantów azjatyckich: Chin i Indii. Nie jest więc dziełem przypadku, że poszukiwanie kompromisu z UE jest jednym z priorytetów polityki ekonomicznej obecnej administracji amerykańskiej.

Polska jest zainteresowana ściślejszą współpracą z NAFTA, zwłaszcza z USA i Kanadą. Zacieśnianie jednak tej współpracy musi uwzględniać pozycję Polski jako

---

¹⁹ Zob. *Stages of economic integration. From autarky to economic union*, prepared by M. Holden, 13 lutego 2003, <http://publications.gc.ca/Collection-R/LoPBdP/inbrief/prb0249-e.htm>.

pełnoprawnego członka UE. Wymaga to nie tylko odpowiednich strategii wobec obydwu partnerów, ale przede wszystkim wyraźnej wizji co do przyszłego rozwoju kraju.

NAFTA mogłaby być źródłem inspiracji dla republik poradzieckich w ramach Wspólnoty Niepodległych Państw. Jest to jednak osobny problem, który wykracza poza ramy tego artykułu.

Literatura

- Anderson S., Cavanaugh J., *Lessons of European Integration for the Americas*, Institute for Policy Studies, Washington D.C. 2004.
- Chanona A., *A Comparative Perspective between the European Union and NAFTA*, The Jean Monnet Chair, University of Miami, Florida, August 2003.
- Chrzanowski I., *NAFTA – nowe wyzwania amerykańskie?*, *Economicus*, Szczecin-Montreal 2005.
- Chrzanowski I., *Globalization and the transport industry. Is the globalization reversible?*, [w:] H. Salmonowicz (red.), *Porty i żegluga na rynku transportowym Unii Europejskiej*, Wyd. Zespół, Szczecin 2011.
- Hauber G.C., Schott J.J., *NAFTA Revisited*, Institute for International Economics, Washington D.C. 2005.
- Hummels D., *Transportation Costs and International Trade in the Second Era of Globalization*, "Journal of Economic Perspective" 2007, vol. 21, no. 3.
- IMF Secretariat: *GDP at nominal prices*. Washington D.C. 2011-08-23.
- Servan-Schreiber J.J., *Le défi américain*, Denoël, Paris 1968.
- Stages of economic integration. From autarky to economic union*, prepared by M. Holden, Economic Division, 13 lutego 2003, <http://publications.gc.ca/Collection-R/LoPBdP/inbrief/prb0249-e.htm>.
- Moravesick A., *Negotiating the Single Act*, [w:] R.O.Keohane, S. Hoffman (eds.) *The New European Community*, Westview Press, Boulder 1993.
- www.international.gc/trade-agreements-accords-commerciaux/agr-acc/nafta/alena.
- Yanoukovich: Ukraine's constitution does not allow entry into Customs Union*, "Kyiv Post", 21 marca 2012.
- Yanoukovich drives Ukraine into EU as Russian Natural Gas Agreement Looms*, "Bloomberg.com", 25 maja 2011.

NAFTA AS AN ALTERNATIVE FORM OF ECONOMIC INTEGRATION. FROM THE PERSPECTIVE OF THE POST-COMMUNIST COUNTRIES

Summary: The paper is devoted to the issue of mutual relationships between NAFTA and the European Union. Although their interests diverge both economic blocs have a lot in common thus making their cooperation inevitable. Added to this is the looming threat from the Asian giants, in particular China and India. This threat may eventually bring NAFTA and the EU closer together. NAFTA could also be a source of inspiration for the newly emerging integration movements of the former Soviet republics.

Keywords: integration, NAFTA, EU, cooperation, threat.